

Okončane posete predstavnika
Kancelarije za ljudska i manjinska
prava nacionalnim savetima
nacionalnih manjina

FEBRUAR 2014

9 Minority News

mesečni bilten o životu manjinskih zajednica u Srbiji

INTERVJU

Ambasador Majkl Davenport

PREGOVARAČKA POGLAVLJA NE TREBA DELITI NA TEŠKA I LI LAKA

HRVATSKA ZAJEDNICA

Zavod za kulturu
vojvodanskih Hrvata
proslavio
petu obljetnicu rada

JEVREJSKA ZAJEDNICA

Životni ciklus
i praznici kod Jevreja

ALBANSKA ZAJEDNICA

Aktivan mesec
u Bujanovcu

KANCELARIJA

U Odžacima
održan
okrugli sto
„Grafiti mržnje“

Sto godina pozorišta u Kovačici

U Kovačici su 22. februara počele proslave stogodišnjice od prve pozorišne predstave u ovom južnobanatskom mestu

iz hrvatske zajednice

Pred čitateljima 12. svezak LPH

U izdanju Hrvatskoga akademskog društva iz Subotice iz tiska je koncem siječnja izašao 12. svezak Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca

iz bunjevačke zajednice

Oboležen nacionalni praznik Bunjevaca

iz jevrejske zajednice

Knjiga "Holokaust u Jugoslaviji" predstavljena nastavnicima

iz albanske zajednice

Nezadovoljstvo odlukom Ustavnog suda

uvodnik

Nacionalne manjine i parlamentarni izbori

Period opštih, parlamentarnih, predsedničkih ili lokalnih izbora u Srbiji, u vrlo intenzivan politički život ubrzano i po skraćenom postupku uključuje i određene nacionalne manjine u kojima se neretko vidi ključ za osvajanje dodatnih mandata ili čak i vlasti u nekim varijantama.

Mnogi se slažu da je politički značaj nacionalnih manjina najveći tokom predizbornih perioda kada se i ugavaraju značajni pomaci u ostvarivanju prava pripadnika nacionalnih manjina.

Vešti pregovarači ispregovaraju sa "velikim" političkim partijama zalažanje za određene izmene zakona ili uvođenje boljih mera za pripadnike nacionalnih manjina. Oni manje vešti i oni sa drugačijim ambicijama pregovaraju za lične pozicije na javnim funkcijama ili osnovne životne namirnice za pripadnike sopstvene manjine.

Nije nepoznato iskustvo da pripadnici određene nacionalne manjine uđu i u najviše organe vlasti, ali da njihov uticaj i mogućnost da pomognu ostvarivanju manjinskih prava, bude marginalizovan te sve što imaju od visoke poziciju budu samo privilegije i koje radno mesto u administraciji za pripadnika sopstvene manjine.

Neke nacionalne manjine imaju sopstvene političke predstavnike koje veoma odgovorno i savesno pristupaju poslu političkog predstavljanja. One razgovaraju i pregovaraju samo o konkretnim merama poboljšanja položaja nacionalne manjine kojoj pripadaju i "velike partije" pokušavaju po svaku cenu da izbegnu situaciju u kojoj će razgovoriti sa takvim političkim predstvincima biti neizbežni. Na žalost, to im najčešće i polazi za rukom te neretko manje organizovane nacionalne manjine budu u boljoj poziciji od bolje organizovanih i odgovornijih političkih predstavnika. Jasan je rezon da nacionalna manjina i inače ne znači puno u političkom životu Srbije, još manje znači ukoliko su njeni predstavnici deo opozicije, te je logično da veliki broj predstavnika nacionalnih manjina, bez obzira kakva je ideološka orientacija partije sa najviše izgleda da osvoji vlast, pokušava da bude deo parlamentarne većine i deo sistema vlasti.

Predstojeći parlamentarni izbori se približavaju i "sezona brige o nacionalnim manjinama" polako se privodi kraju. Kada se prebroje listići, formiraju vlasti i skupštinska većina, na političkoj sceni ostaće samo tragovi brige o nacionalnim manjinama u vidu koje funkcije, nekog javnog obraćanja sa govornice u skupštini ili kao unapred dogovoren projekat koji će finansirati nadležno ministarstvo ili će ipak ovoga puta sve biti drugačije. Vrlo brzo sve će postati jasno.

U Srbiji žive pripadnici 30 različitih nacionalnih zajednica!

Ispunjena poseta nacionalnim savetima nacionalnih manjina

Kancelarija za manjinska i ljudska prava sazvala je sastanak sa predstavnicima nacionalnih manjina povodom odluke Ustavnog suda Srbije da proglaši određene odredbe Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina neustavnim

Predstavnici Kancelarije za ljudska i manjinska prava su posetom nacionalnim savetima rumunske, češke i makedonske nacionalne manjine ispunili zacrtani Plan posete svim nacionalnim savetima nacionalnih manjina.

Oni su 27. februara 2014. godine posetili Nacionalni savet rumunske nacionalne manjine u njihovom sedištu u Novom Sadu, Nacionalni savet češke nacionalne manjine u njihovom sedištu u Beloj Crkvi i Nacionalni savet makedonske nacionalne manjine sa sedištem u Pančevu. Tokom sastanaka istaknuto je da postoji odlična saradnja između Kancelarije za ljudska i manjinska prava i nacionalnih saveta nacionalnih manjina, i izražena očekivanja da će, s obzirom na predstojeće parlamentarne izbore, tako biti i ubuduće bez obzira na organizacioni oblik organa u čijoj će nadležnosti biti ljudska i manjinska prava.

Ispred Nacionalnog saveta rumunske nacionalne manjine sastanku su prisustvovali sekretar Marčel Dragan i Anišoara Caran, predsednik Odbora za obrazovanje, koji su upoznali predstavnike Kancelarije sa najznačajnijim aktivnostima Nacionalnog saveta u sve četiri oblasti u kojima ostvaruje kulturnu autonomiju. Oni su izneli stav Nacionalnog saveta da bi u narednom mandatu Vlade trebalo organizovati Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, to naročito zbog otpočetih pregovora sa Evropskom unijom i poglavljia 23. Svojim velikim uspehom smatraju što je otpočelo emitovanje programa na rumunskom jeziku na TV Bor i što je za zaintereso-

Oni su izneli stav Nacionalnog saveta da bi u narednom mandatu Vlade trebalo organizovati Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, to naročito zbog otpočetih pregovora sa Evropskom unijom i poglavља 23

vane učenike u nekoliko škola u Istočnoj Srbiji uveden predmet Rumunski jezik sa elementima nacionalne kulture.

Predstavnici Nacionalnog saveta aktivno su učestvovali u aktivnostima na izmenama i dopunama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i novim medijskim zakonima. Najznačajnije aktivnosti u narednom periodu biće usmerene na: rešavanje prenosa osnivačkih prava, rešavanje statusa imovine Nacionalnog saveta, aktiviranje Budžetskog fonda u smislu finansiranja aktivnosti putem projekata i finansiranja kapitalnih investicija.

Predstavnike Kancelarije su ispred Nacionalnog saveta češke nacionalne manjine u svom sedištu primili predsednik Štefan Klepaček, predsednik izvršnog organa Jaroslav Hoc i sekretar Jaroslav Bodnar. Osim četiri odbora iz oblasti u kojima nacionalni saveti ostvaruju kulturnu autonomiju u okviru Nacionalnog saveta češke nacionalne manjine deluju i Odbor za finansije i projekte i Odbor za odnose sa verskim zajednicama. Svojim najvećim uspehom smatraju to što se od 2011. godine u osnovnim školama izučava predmet Češki jezik sa elementima nacionalne kulture. Posebno su zadovoljni saradnjom sa matičnom

Predstavnici Nacionalnog saveta aktivno su učestvovali u aktivnostima na izmenama i dopunama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i novim medijskim zakonima

Kancelarija za ljudska i manjinska prava

Pripadnici makedonske nacionalne manjine u većem broju koncentrisani su u Južno Banatskom okrugu (6.548), ali žive i na celoj teritoriji Srbije i to u finansijskom smislu dodatno otežava zajedničke aktivnosti

državom, Republikom Češkom, koja im pomaže u mnogim aktivnostima i projektima.

Najznačajnije ustanove kulture su Etno muzej u Češkom Selu i Češka biblioteka u Beloj Crkvi u kojoj je kategorizovano oko 4.000 naslova na češkom jeziku.

U oblasti obaveštavanja postignuti su značajni rezultati i na polju štamparskih i elektronskih medija, na lokalnom i na regionalnom nivou, a cilj Nacionalnog saveta je poboljšanje informisanja kako pripadnika češke nacionalne manjine, tako i informisanja svih građana o događanjima unutar češke nacionalne manjine. U narednom periodu u planu je osnivanje češkog informativno izdavačkog centra, veća zastupljenost programa na češkom jeziku na lokalnom Radiju Bela Crkva, poboljšanje regionalne saradnje.

Ispunjeno posete nacionalnim savetima nacionalnih manjina

U sedištu Nacionalnog saveta makedonske nacionalne manjine u Pančevu sa predstvincima Kance-

rije za ljudska i manjinska prava razgovarala je Slavica Sekulić, sekretar Nacionalnog saveta. Ona ih je informisala o aktivnostima Nacionalnog saveta i o problemima sa kojima se u radu susreću. Pripadnici makedonske nacionalne manjine u većem broju koncentrisani su u Južno Banatskom okrugu (6.548), ali žive i na celoj teritoriji Srbije i to u finansijskom smislu dodatno otežava

Najznačajnije ustanove kulture su Etno muzej u Češkom Selu i Češka biblioteka u Beloj Crkvi u kojoj je kategorizovano oko 4.000 naslova na češkom jeziku

zajedničke aktivnosti.

Nacionalni savet u narednom periodu planira aktivnosti na izradi nastavnih planova i programa i udžbenika za Makedonski jezik sa elementima nacionalne kulture, učešće u organizovanju raznih kulturnih manifestacija, „Sebi u pohode“, Festivala gajdaša, Dečje likovne kolonije, kviza „Upoznaj Makedoniju, zemљu svojih predaka“, obeležavanje dатума značajnih za makedonsku nacionalnu manjinu.

Za više informacija o Nacionalnim savetima Makedonaca i Čeha možete posjetiti:

www.nsmakedonaca.org.rs
www.savetceha.rs

U narednom periodu u planu je osnivanje češkog informativno izdavačkog centra, veća zastupljenost programa na češkom jeziku na lokalnom Radiju Bela Crkva

Nastavak rada na lokalnu: U Odžacima održan okrugli sto „Grafiti mržnje“

Okruglom stolu u opštini Odžaci prisustvovalo je preko 50 učesnika, predstavnika lokalnog centra za socijalni rad, policije, sudstva, obrazovnih institucija, nevladinih organizacija i medija.

Aktivnosti Kancelarije za ljudska i manjinska prava na promociji antidiskriminacije na nivou lokalnih samouprava su nastavljene i to organizacijom okruglog stola „Grafiti mržnje“ u opštini Odžaci. Uz podršku projekta „Sprovođenje antidiskriminacionih politika“ Kancelarija za ljudska i manjinska prava organizuje i sprovodi obuke u 11 gradova i opština u Srbiji namenjene predstvincima lokalnih vlasti kako bi se predupredile diskriminatorne prakse u tim sredinama.

Okruglom stolu u opštini Odžaci prisustvovalo je preko 50 učesnika, predstavnika lokalnog centra za socijalni rad, policije, sudstva, obrazovnih institucija, nevladinih organizacija i medija. Tom prilikom, predstavnici Kancelarije za ljudska i manjinska prava, kao i projekti tim, su imali susret sa predsednikom opštine Odžaci

i dali izjave za lokalne medije.

Jedan od ciljeva projekta „Sprovođenje antidiskriminacionih politika“ jeste i bolja informisanost lokalnih zajednica o antidiskriminacionim poli-

tikama i o merama predviđenim strateškim i zakonodavnim dokumentima koji se odnose na sprečavanje i zaštitu od diskriminacije. Stoga je i ova aktivnost povezana sa prethodnim obukama koje su organizovane za predstavnike lokalnih samouprava koji rade na pripremi i izradi propisa koje donosi lokalna zajednica, kako bi prilikom svog rada garantovali usklađenosć tih propisa sa antidiskriminatornim standardima usvojenim u Republici Srbiji, kao i za policijske službenike kako bi oni u svom radu prepoznali i predupredili govor mržnje u formi „grafita mržnje“.

Nakon opština Žitište i Odžaci, obuke će biti organizovane i u Boru, Ivanjici, Jagodini, Kosjeriću, Leskovcu, Loznici, Novom Pazaru, Prijepolju i Vranju.

Projekat „Sprovođenje antidiskriminacionih politika“ je dvogodišnji projekt koji je ušao u drugu godinu trajanja, a finansira ga Evropska unija u okviru IPA 2011 ciklusne pomoći.

Ambasador Majkl Davenport, šef Delegacije Evropske unije u Republici Srbiji

Srbija je učinila mnogo po pitanju prava nacionalnih manjina

Ambasador Davenport, šef Delegacije Evropske unije u Republici Srbiji, pristao je da odgovori na pitanja koja smo smatrali da u ovom trenutku u velikoj meri zanimaju čitaocе biltena Minority News.

MN: Kako ocenujete početak pregovora Srbije i Evropske Unije i koja pitanja smatrate najtežim u ovom procesu?

U periodu koji je pred nama, dakle tokom cele ove godine, Evropska komisija će nastaviti sa "skriningom" ili analitičkim pregledom stanja u Srbija u oblastima koje su pokrivenе "acquis communitaire-om". Ono što će biti ključno za uspešno otvaranje pojedinačnih poglavlja je nastavak reformi i nastavak dijaloga sa Prištinom. Evropska unije će takodje nastaviti sa pružanjem stručne i finansijske pomoći procesu sprovodenja reformi. Prema novom pris-

tupu, prioritetna poglavla 23, 24 kao i poglavje 35 imaju poseban značaj, s obzirom da su ključni mehanizmi kojim će se pratiti napredak u dijalogu. Nadamo se da ćemo vrlo brzo, u 2015. godini biti u mogućnosti da otvorimo poglavla 23 i 24, što ponajviše zavisi od ostvarenog napretka Srbije.

U principu, pregovaračka poglavla ne treba deliti na teška ili laka, više ili manje važna. U svakom od poglavlja je ključ za napredak. Svako poglavje ima svoju oblast i u svakom poglavljiju će morati da se ispune standardi koje to poglavje predviđa. Pregovarački proces treba posmatrati kao celinu i u skladu sa time treba pratiti reforme po širini, paralelno kroz više oblasti jer se ona često u nekom trenutku ukrste. Recimo, ako donosite nov zakon iz neke privredne oblasti, neminovno ćete morati da analizirate koliko će tom zakonu biti potrebno

vremena da se primeni, koliko će vremena trebati da se uspostavi određena institucija, da li zbog tog zakona neko drugo ministarstvo mora da menja regulativu iz svog delokruga...

MN: U kojoj meri će vanredni parlamentarni izbori u Srbiji uticati na dinamiku pregovora?

Već sam rekao da Komisija nastavlja sa procesom "skrininga", dakle sa naše strane neće biti nikakvog stajanja ili odlaganja. Od vlasti u Srbiji očekujemo da odmah po okončanju izbornog procesa bude brzo formirana vlada i da se nastave reforme. Tu prvenstveno imamo u vidu sprovodjenje Akcionog plana o evropskim integracijama koji je vlada usvojila, a posebno ubrzanje zakonodavnog procesa i donošenje zakona i strategija koje su tim planom predvidjene.

U principu, pregovaračka poglavla ne treba deliti na teška ili laka, više ili manje važna.
U svakom od poglavlja je ključ za napredak

Intervju

Srbija je država u kojoj živi veliki broj manjina, što i predstavlja bogatstvo Srbije. To bogatstvo treba da se neguje i čuva, i možemo reći da je Srbija na dobrom putu u tom pogledu

MN: Kako ocenjujete napredak Srbije po pitanju poštovanja prava nacionalnih manjina, kao i sveukupni napredak poslednjih meseci?

Srbija je država u kojoj živi veliki broj manjina, što i predstavlja bogatstvo Srbije. To bogatstvo treba da se neguje i čuva, i možemo reći da je Srbija na dobrom putu u tom pogledu. Generalno gledano, poslednjih godina učinjeno je mnogo po pitanju poštovanja manjinskih prava. Ustavom, zakonskim aktima, kao i osnivanjem određenih tela, Srbija je pokazala svoju posvećenost negovanju i zaštiti manjina koje u njoj žive. Takođe, Srbija je potpisnica svih važnih međunarodnih dokumenata kojima se garantuju i štite prava nacionalnih manjina. Naravno, najteži deo predstavlja sama primena zakona i međunarodnih dokumenata, kao i funkcionisanje institucija i organa. Tako da u ovom momentu akcenat treba staviti na poboljšanje implementacije donetih zakona i ratifikovanih dokumenata, ali i osnaživanje institucija značajnih za promovisanje i zaštitu prava nacionalnih manjina. U tom smislu, od velikog značaja je da Republički nacionalni savet što pre postane operativan. Takođe, prenošenje i deljenje iskustava i znanja, kao i bliska saradnja između različitih saveta nacionalnih manjinskih zajednica, je veoma dragoceno.

MN. Poznato je da Evropska Unija poštuje sve ključne dokumente o zaštiti prava nacionalnih manjina i da će u okviru pregovora sa Srbijom, prava nacionalnih manjina biti značajna tema. Da li nam možete reći na koje će sve načine predstavnici nacionalnih manjina biti uključeni u proces pregovora Srbije i Evropske Unije?

Položaj i poštovanje prava manjina jesu i biće tokom celog postupka pris-

tupnih pregovora u fokusu Evropske unije. Kao što je poznato, pristupni pregovori su dugačak i veoma složen proces, u okviru kojeg se održavaju brojni sastanci, misije, konsultacije. O tome ko će direktno biti uključen u pregovore sa Evropskom unijom, zavisi od same države i od modela pregovora koji ona odabere. Naravno, uvek je dobro da se uključe svi relevantni partneri, koji rade u određenim oblastima i koji mogu da pruže značajne informacije. S toga, mogu samo da savetujem savete nacionalnih manjina da kontaktiraju nadležne državne organe i dogovore i definišu sa njima svoju ulogu u procesu pregovora sa Evropskom unijom. Evropska unija će svakako pozdraviti i podržati blisku saradnju i pomoći svih aktera, i tu ne mislim samo na savete nacionalnih manjina, nego i na nevladine organizacije koje su aktivne u oblasti prava manjina, ali, ponavljam, odabir modela pregovora je na državi.

Nezaobilazno je pitanje vezano za bezvizni režim koji Srbija ima sa Unijom. Da li se situacija sa azilantima

iz Srbije popravila i da li se broj azilanata smanjio zahvaljujući saradnji nadležnih institucija Unije i Republike Srbije? S tim u vezi, da li je, u ovom trenutku, bezvizni režim stabilan i kolika je realna pretnja da će olakšani mehanizam vraćanja viznog režima biti aktiviran?

Mehanizam koji je ove godine stupio na snagu postavlja sistem za ponovno uvodjenje viza u jasno definisanim slučajevima. Srbija pokazuje napredak u naporima da se preventivno deluje i da se smanji broj njenih građana koji pod lažnim izgovorima traže azil u zemljama članicama EU. Međutim, tu još mora dosta toga da se učini. Tu mislim na informisanje građana, da oni budu upoznati sa time da ekonomski teškoće nisu razlog na osnovu koga se može tražiti azil. Takođe, Srbija mora da posveti mnogo više pažnje brizi za ljudе i cele porodice koje se vraćaju u zemlju na osnovu sporazuma o readmisiji, kao i na one koji sami odluče da se vrati nakon što procene da azil neće dobiti.

Na kraju, istražni organi se moraju odlučno suočiti sa onima koji ljudе

Mehanizam koji je ove godine stupio na snagu postavlja sistem za ponovno uvodjenje viza u jasno definisanim slučajevima. Srbija pokazuje napredak u naporima da se preventivno deluje i da se smanji broj njenih građana koji pod lažnim izgovorima traže azil u zemljama članicama EU

Kada govorimo o bespovratnoj pomoći, EU je od 2000. godine Srbiji na raspolaganje stavila oko dve i po milijarde evra

ohrabruju da odlaze u EU i traže azil.

MN. Javnost u Srbiji nije uvek precizno informisana o pomoći koju je Srbija dobila poslednjih godina. Koliko je Srbija dobila pomoći do sada i šta je očekuje u budućnosti? Da li možemo da očekujemo značajnije investicije iz Evropske Unije u ovoj godini?

Investicije i kredite, treba posmatrati odvojeno od bespovratne pomoći koju za reforme Srbija dobija svake godine od EU u visini od oko 200 miliona evra. Takođe, treba imati u vidu da je u sve tri kategorije koje sam pomenuo - bespovratnoj pomoći, kreditima i investicijama - EU vodeći partner Srbije.

Kada govorimo o bespovratnoj pomoći, EU je od 2000. godine Srbiji na raspolaganje stavila oko dve i po milijarde evra. To su projekti kojima se pomaže gotovo svaki sektor – izgradjen je most Slobode u Novom

Sadu, gradi se Žezeljev most, službama hitne pomoći u celoj Srbiji uručeno je preko 300 ambulantnih vozila, hiljade stanova su izgradjene za izbeglice raseljena lica i ljudi koji su teški socijalni slučajevi, pomognuto je uvodjenje sistema za rano otkrivanje raka grlića materice i debelog creva, obnovljena su postrojenja u termoelektrani Nikola Tesla, izgradjeni su međunarodni visokonaponski dalekovodi, iz Dunava kod Prahova izvadjena su neeksplodirane mine i bombe još od Drugog svetskog rata, izgradjene su desetine škola i obdaništa širom Srbije, unapredjen je sistem gradskog grejanja u mnogim gradovima, grade se i već su stavljene u upotrebu regionalne deponije čime se bitno poboljšava ekološka situacija u tim krajevima (Užice, Pirot, Sremska Mitrovica) već su izgradjeni i grade se kolektori za preradu komunalnih otpadnih voda na Paliću i u Leskovcu. Mogao bih ovako još da

nabrajam.

Kada su direktnе strane investicije u pitanju, iz Evropske unije je poreklom 76% od ukupnog broja direktnih stranih ulaganja u Srbiji u periodu od 2005 do 2012 godine. U apsolutnom iznosu to je oko 12 milijardi evra. Brojke koje datiraju od ranije, pre 2005 godine su manje pouzdane, pa ih zato ne bih pominjao. U svakom slučaju, kompanije iz Evropske unije su vodeći investitori u Srbiji. Te kompanije prenele su u srpsku ekonomiju znanje, efikasnost i moderne tehnologije. Sve ovo je svakako doprinelo značajnom povećanju produktivnosti i konkurentnosti srpske ekonomije. Time jača njen izvozni potencijal, uvećavaju se budžetski prihodi i generiše ekonomski rast. Na kraju, otvaranje srpskog tržišta kompanijama iz Evropske unije svakako je dovelo do povećanja izbora proizvoda kao i u nekim slučajevima nižih cena za potrošače.

Sto godina pozorišta u Kovačici

UKovačici su 22. februara počele proslave stogodišnjice od prve pozorišne predstave u ovom južnobanatskom mestu. Naime, istog datuma pre tačno sto godina (1914) odigrana je premijera predstave „Kubo“ autora Jozefa Holog.

Početak proslava koje će trajati u toku cele godine je obeležen u Galeriji naivne umetnosti izložbom fotografija i fotodokumentacije a u nastavku programa u Domu kulture 3. oktobar amateri Pozorišta VHV iz Kovačice su izveli komad pod nazivom Ženidba i udaja, koji je režirao Milenko Pavlov.

Iz istorije pozorišta u Kovačici

Prva slovačka pozorišna predstava u Kovačici odigrana je 22. februara 1914. godine, kada su se domaći amateri predstavili pozorišnim komadom Jozefa Holija „Kubo“. Pre toga su pozorišne predstave igrane samo na mađarskom jeziku. Bio je to tada za Kovačičane značajan

događaj. Amateri su uverljivom igrom udovoljili, razveselili, čak i obrazovali publiku u prepunoj sali. Sledeci podaci o pozorišnim predstavama u Kovačici su iz dvadesetih i tridesetih godine 20. veka, u vreme kada se društveni život razvijao na tradicionalnim zabavama koje su organizovala sva društva, a nisu nedostajale ni kraće pozorišne predstave. U oktobru 1925. godine pozorišni amateri su kovačičkoj publici predstavili slovačku ruralnost kroz muzičko-scensku koprodukciju nekoliko slovačkih mesta – operetu „Lepa nova slikana kolevka“ kompozitora Jana Podhradskog, učitelja iz Kovačice, komponovanu na libreto dramskog pisca Vladimira Hurbana Vladimirova. Predstave su najčešće izvođene u organizaciji Čitalačkog i obrazovnog društva „Napredak“, predstave kao što su „Drotar“ Jana Palarika, „Koferče gospodina poslanika“, „Svetluša“, „Prosidba“ i dr.

U to vreme, pozorišne predstave bile su deo društvenih zabava, najčešće priređivanih povodom raznih crkvenih

Prva slovačka pozorišna predstava u Kovačici odigrana je 22. februara 1914. godine, kada su se domaći amateri predstavili pozorišnim komadom Jozefa Holija „Kubo“

Pozorište u Kovačici četrdesetih godina izvodilo je predstave u bivšim predratnim kafanama i u Omladinskom domu, u veoma teškim uslovima

ili državnih praznika. U tridesetim godinama Sokolsko jedinstvo postavilo je predstave „Ukleta kneginja“, komediju „Dvoboj“, „Ona naša Marča“, „Kazna za greh“. Čitalačko i obrazovno društvo „Napredak“ postavilo je predstave „Đavolče ispod gaja“, „Rasejan“, „Veno“, „Inat za inat“ ili „Vračke i magije“. Žensko društvo izvelo je predstave „Protiv tuberkoloze“, „Siromašna porodica“ i druge. Pozorišne predstave bile su izvođene i u organizaciji zanatlja („Naš Joško“, „Grešnik“, „Strava“), kao i vatrogasaca („Jozefko iz male kafanice“) i sportskog kluba „Slavija“ („Analfabet“). U Kovačici je organizovano pozorišno takmičenje, na kojem su učestvovali ansambls iz Aradca, Padine i Kovačice.

Za taj period značajne su autorka i organizatorka pozorišnih predstava, Elena Kralovska, kao i učiteljica, glumica i vešta rediteljka, Marta Cickova, koja je suvereno vladala kovačičkom pozornicom u četrdesetim i pedesetim godinama.

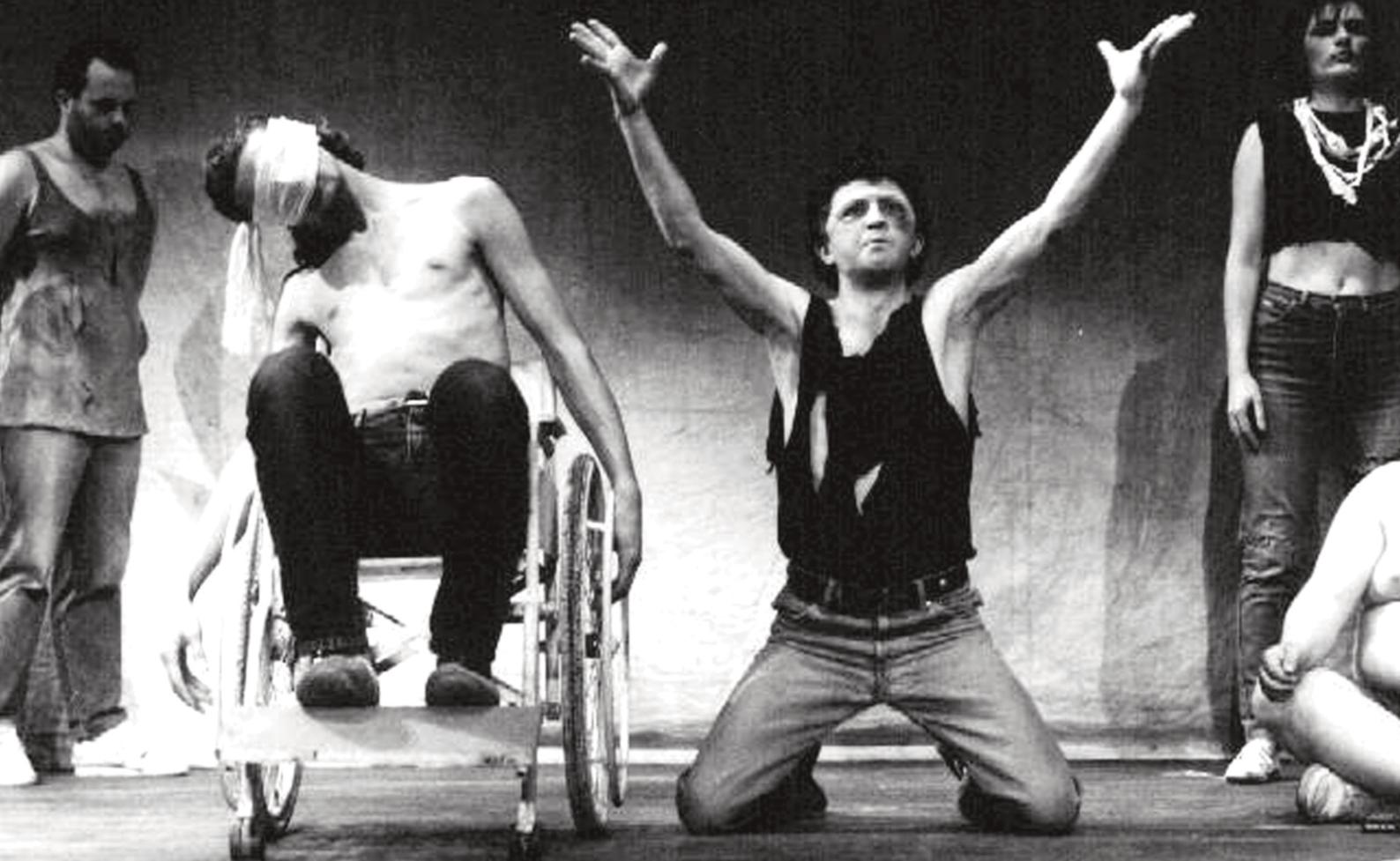
Pozorište u Kovačici četrdesetih godina izvodilo je predstave u bivšim predratnim kafanama i u Omladinskom domu, u veoma teškim uslovima. Bolji uslovi stvoreni su kada je 1948. godine otvoren Zadružni dom, a zatim i Dom kulture. Kovačički pozorišni amateri gostovali su u gotovo svim slovačkim sredinama u Vojvodini. O životu pozorišnom životu svedoči i podatak da su, na primer, 1950. godine Kovačičani izveli 20 predstava („Planina zove“, „Kad se opanak popapući“, „Teški

trenuci“, „Zmajeva kandža“, „Smetovi“ i druge). U Kovačici su gostovali i drugi ansambls, od Padine, Belog Blata, Crepaje, čak do ljubljanske opere. Redovno su u Kovačici gostovala profesionalna pozorišta iz Beograda, Pančeva, Novog Sada, Vršca i Zrenjanina. Značajne režiserske ličnosti bili su Emilia Karlečikova (kasnije Farkašova), Andrej Mihalj, Karol Hrćan i Jozef Benka, koji je napisao i dramu u tri čina „Kriza“. Jan Cicka je inscenirao nekoliko izvornih jednočinki pod zajedničkim nazivom „Šangh-Jaj“. Pozorišne predstave izvodili su i učenici osnovne škole i učenici gimnazije. Krajem šezdesetih godina razvija se intenzivna saradnja sa ansamblima iz Slovačke.

Tokom sedamdesetih godina značajna ličnost kovačičkog pozorišta bio je reditelj (producent i organizator predstave) Jan Čeh, koji je tada pokrenuo pozorišni život. Pozvao je poznatog stručnjaka za amaterske ansamble u Vojvodini, Mihajla Vasiljevića iz Novog Sada. U to vreme se pozorište u Kovačici usavršilo i beležilo trijumfe na svim poljima, tako da polovinom sedamdesetih godina nastaje jedna od tri scene Pozorišta VHV – poluprofesionalnog pozorišta Slovaka u Vojvodini. Godine 1980. rodila se (pored glavne grupe pozorišnih amatera i stalne dečje scene koja sarađuje sa osnovnom školom) omladinska scena koju je vodio Tomaš Hrišek-Maško. Iste godine glumce preuzima diplomirani režiser Ljuboslav Majera u Kraljkovoj drami „Divna nepoznata.“

Osamdesete godine bile su veoma uspešne za kovačički

pozorišni život. Sve pozorišne predstave kovačičkog Doma kulture bile su visoko ocenjene i nagrađivane. Najvećim uspehom smatra se treće mesto koje su zauzeli na Festivalu amaterskih pozorišta Jugoslavije u Trebinju 1984. godine sa predstavom „Slučaj Jelisavete B“ (u režiji Tomaša Hriešika). Pored Tomaša Hriešika-Maška i Ljuboslava Majere, krajem osamdesetih godina, pojavljuje se još jedan značajan reditelj, Fedor Popov, zahvaljujući kojem se razvila uspešna saradnja kovačičke scene VHV sa pozorišnim ogrankom Doma kulture Mihala Babinke u Padini.

Tomaš Hriešik je pripremio i pozorišni eksperiment „Citatum“, što je, u stvari, bilo i prvo eksperimentalno pozorište vojvođanskih Slovaka. Kovačičko pozorište je bilo avangardno, dinamično, najčešće komično i u opoziciji sa tradicionalizmom. Eksperimenti sa Harmsom, Vajsom i Tajovskim su uspeli, zahvaljujući pre svega izvanrednom

glumačkom potencijalu i dobroj režiji.

Početkom devedesetih godina vodeća ličnost kovačičkog pozorišta bio je Tomaš Hriešik-Maško. Njegova zadnja pozorišna predstava bila je „Mrtve duše“ u režiji Stanislava Sladečeka, u kojoj je igrao glavnu ulogu Čičikova. Posle njegove tragične smrti, u Kovačicu dolazi reditelj Jan Makan, a režijski debi zabeležio je mladi ali iskusni glumac Martin Zloh (dramatizacija Ćimravine pripovetke „Kod Kanatovih“). Kao reditelji su se osvedočili i Miljan Matijević, Marija Kotvašova, Jan Sladeček, Mirjana Vladisavljev. U kovačičkom pozorištu režirao je i mladi reditelj iz Petrovca Jano Čanji. Već dugi niz godina za kovačičko amaterstvo su karakteristični humoristički oblici poznatih vrhunskih komičara Pavla Kožika-Arkaška, Zuzane Vereski, Martina Zloha.

Krajem januara 1994. godine u Kovačici su prvi put orga-

Početkom devedesetih godina vodeća ličnost kovačičkog pozorišta bio je Tomaš Hriešik-Maško

Povodom devedesetogodišnjice pozorišne aktivnosti, 2004. godine održana je 35. smotra slovačkih pozorišnih ansambala. Učestvovalo je čak 15 pozorišnih ansambala

nizovani pozorišni dani Tomaša Hriešika-Maška, koji su postali tradicija i na njima gostuju glumci sa tri scene Pozorišta VHV iz Padine ili Vojlovice. Nakon smrti Tomaša Hriešika, koji je bio ne samo u pozorištu, nego i u kovačičkom kulturnom životu vodeća ličnost, rukovodioči pozorišta bili su Zlatko Kotvaš, Pavel Jonaš i Goran Bobić. Pozorište VHV ima tesnu saradnju i sa osnovnom školom i sa gimnazijom u Kovačici, tako da njihovu dečiju, odnosno omladinsku scenu, smatra svojim podružnicama. U prošlosti su i jedna i druga scena imale više predstava koje su bile visoko ocjenjivane.

Povodom devedesetogodišnjice pozorišne aktivnosti,

2004. godine održana je 35. smotra slovačkih pozorišnih ansambala. Smotra će se pamtitи по tome, što je učestvovalo čak 15 pozorišnih ansambala. Kovačičani su učestvovali sa čak tri predstave: „Igrači“ (scena VHV), „Vycuc Dablin“ (omladinska scena) i „Nikolo i Navuhodonozor“ (dečja scena). Godine 2005. kovačički amateri su gostovali u zemlji i u inostranstvu (u Slovačkoj i Hrvatskoj) sa predstavom „Brodolomci“ za koju su dobili više nagrada. Omladinska scena je 2006. godine uvežbala pozorišnu predstavu „Pe-peljuga“ u režiji Danke Hriešikove, sa kojom su se predstavili na 37. smotri slovačkih pozorišnih scena, gde su dobili sedam nagrada.

Pred čitateljima 12. svezak LPH

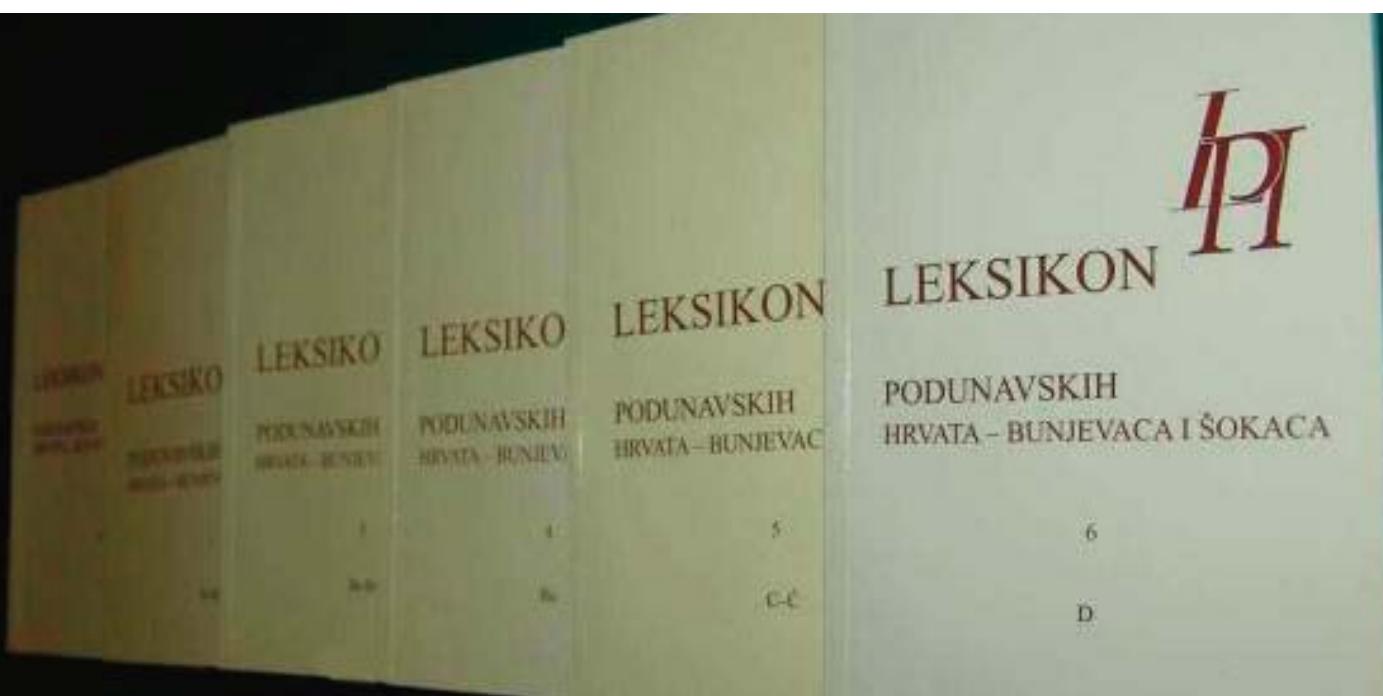
U izdanju Hrvatskoga akademskog društva iz Subotice iz tiska je koncem siječnja izašao 12. svezak Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. U ovome svesku, koji obuhvaća dio slova K, na 200 stranica 53 autora obradilo je ukupno 186 natuknica – od šokačke igre kabatulja pa do preglednoga članka književnost, što prati 141 ilustracija. Novina je što će od ovoga sveska, na koncu svakoga biti objavljivane i dopune, s natuknicama koje su iz različitih razloga izostale iz prijašnjih svezaka – u ovome ima 6 ovakvih priloga.

U 12. svesku Leksikonu obrađeno je više životopisa značajnih osoba iz prošlosti i sadašnjosti bačkih Hrvata (somborski nogometniški Bela Kaić, somborski učitelj Ivan Kalčan i njegova kćerka prof. Marija – Maca Kalčan, isusovci rodom iz Lemeša Đuro Kanjurski i Grgo Knezić, kulturni djelatnik i kazališni pisac iz Gare Antun Karagić, slikar Lajčko Karagić, franjevac Luka Karagić, dugogodišnji predsjednik Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj Mijo Karagić, slikarica iz Gare Katica Karagić-Jasenović, poslijeratni ravnatelj Hrvatskog narodnog kazališta u Subotici Emil Karasek, slikar Bogomil Karlavaris, padobranac i jedriličar Jurica Katalinić, franjevac Matija Petar Katančić koji je u Budimbu prvi preveo Bibliju na hrvatski jezik, kulturni djelatnik Mihovil Katanec, slikar Pajo Kečenović, karmeličanin rodom iz Monoštora Ivan Keravin, učitelj iz Bača Lajčko Kesejić i njegov sin sportski djelatnik Franjo Kesejić, književnik iz Novoga Sada Tomislav Ketig, književni povjesničar i antologičar Geza Kikić, novinar Josip Klarski, planinar Pavle Klinovski itd.), plemičke porodice (Kaić, Knezić), toponiimi (Kaćmar, Kaćmarski salaši, Kakonj, Kaponja, Karakorija, Kelebjija,

Kelebijsko jezero, Ker, Kertvaroš, Kerestur, rijeka Kiđoš, Klisa), udruge (Katedralni zbor Albe Vidaković, Književno društvo Alfa), kalendari (Kalender Emerika Pavića, Kalender Hrvatska riječ, Kalendar Ilirički, Kalendar Katoličkog pučkog saveza, Kalendar Nikole Kesica, Kalendar za bunjevčki i šokački narod), veći broj etnografskih natuknica (kalančov, kalema, kalpak, kamašle, karmičić, karuce, kasla, keceljac itd.), časopisi (Klasje naših ravni, Književna strana Hrvatske riječi, Književni prilog Bačkog klasja, Književni sever itd.), opće natuknice (kalendar, kalvarija, kapela, karakterologija, Karaševci, karmeličani, kaštelj, katedrala, književnost), a osobitost ovoga sveska predstavljaju i petnaestak članaka vezanih za katolicizam i izvedenice od te riječi (katolička akcija, katoličke čitaonice, katolička pučka stranka, Katoličko društvo za kulturu, povijest i duhovnost Ivan Antunović, katolički krugovi, udruga Katolički pučki savez koja je izdavala istoimeni list i kalendar, Katoličko divočačko društvo itd.). U dopunama su, među ostalim, objavljeni članci od Marku Buljoviću, nekadašnjem sucu Vrhovnog i Ustavnog suda Vojvodine, te Beli Blesiću, profesoru Sveučilišta u Kragujevcu.

Potpunu izlasku ovoga sveska Leksikona pružili su Ministarstvo kulture, informiranja i informacijskog društva Republike Srbije, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice, Grad Subotica, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Beogradu, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata te Javno komunalno poduzeće Suboticaplin. Svezak je tiskao subotički Printex u nakladi od 1.500 primjeraka, a može se kupiti u subotičkim knjižarama.

Slaven Bačić,
glavni urednik Leksikona

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata proslavio petu obljetnicu rada

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata ove, 2014. godine, napunio je punih pet godina djelovanja. U tom povodu, 13. veljače 2014. godine, u prostorijama Zavoda upriličena je proslava ovoga jubileja. Prva profesionalna ustanova u području kulture u Vojvodini, koja ima za cilj rad na očuvanju, unaprjeđenju i razvoju kulture vojvođanskih Hrvata, osnovana je tijekom mjeseca ožujka 2008. godine, ali je s djelatnim radom počela početkom 2009. godine.

Na prigodnoj proslavi prisustvovali su predstavnici osnivača – iz Autonomne Pokrajine Vojvodine potpredsjednik pokrajinske Vlade i pokrajinski tajnik za kulturu i javno informiranje, Slaviša Grujić, sa suradnicima, te predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća, Slaven Bačić, potom predstavnici hrvatske diplomacije u Republici Srbiji, predstavnici Državnog ureda za Hrvate izvan RH i Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, upravi nacionalne zajednice, ravnatelji zavoda za kulturu Mađara, Slovaka, Rumunja i Rusina, te Zavoda za kulturu Vojvodine, članovi Upravnog i Nadzornog odbora Zavoda, brojni vanjski suradnici Zavoda, kao i predstavnici Katoličke crkve, hrvatskih institucija i udruga te medija, kao i veliki broj drugih uzvanika...

Ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Tomislav Žigmanov, pozdravivši nazočne prijatelje Zavoda, u svom je govoru izrazio uvjerenje da je Zavod svojim djelovanjem na očuvanju, unaprjeđenju i razvoju kulture vojvođanskih Hrvata opravdao povjerenje koje je Zavod dobio od osnivača – tijela Autonomne Pokrajine

Vojvodine i Hrvatskog nacionalnog vijeća – te da su „posljedice naših napora na tome planu – riječ je o samo tri profesionalno uposlene osobe, ali i stotinjak vanjskih suradnika – postale vidljivije ne samo u mnogim područjima kulture Hrvata u Vojvodini, nego i na mapi multikултурne Vojvodine te Republike Hrvatske.“

Žigmanov je sažeto iznio postignuća Zavoda u proteklih pet godina djelovanja: Zavod je objavio 23 publikacije s više od 5000 stranica, od toga je 13 samostalno, a 10 u sunakladi; izdaje dva časopisa – za znanstvena istraživanja i za književnost i umjetnost; priredio je antologiju hrvatskog pjesništva; realizirao je skupa s vanjskim suradnicima desetak znanstvenih istraživanja u području lingvistike, etnologije, politologije, sociologije i kulturologije, čiji su rezultati prezentirani kroz 50-ak izlaganja na znanstvenim i stručnim skupovima; održano je 27 znanstvenih kolokvija; ustrojeno je bibliografsko praćenje aktualne knjiške i časopisne produkcije na hrvatskom jeziku u Vojvodini; pristupilo se izradi kritičke i cjelovite bibliografije vojvođanskih Hrvata, a redovito se i objavljuju predmetne bibliografije; formirana je jezgra zavičajne knjižnice; usustavljen je rad na arhiviranju javno objelodanjenih tiskovina i elektroničkih informativnih sadržaja na hrvatskom jeziku; upriličeno je tematskih 13 postava i izložaba, koje su imale više od 25 uprizorenja; organizirano je 20-ak koncerata orguljske kao i glazbe hrvatskih skladatelja iz Vojvodine; objavljena su dva nosača zvuka; Zavod je inicirao projekt „Godina hrvatskih velikana u Vojvodini“ u okviru koje je s brojnim partnerima priređeno 100-injak različitih programa posvećenih 20-ero velikana; zahvaljujući naporima Za-

Žigmanov je izrazio nadu u još bolju suradnju, „u nastavak stvaranja jednog pozitivnog, suradničkog i konstruktivnog ozračja u kulturi vojvođanskih Hrvata

voda, predsjednici Republike Hrvatske dodijelili su prvi puta u povijesti nagrade hrvatskim kulturnim stvaraocima i hrvatskim udrugama kulture; Zavod je ustanovio nagradu za najbolju knjigu godine, koja nosi ime „Emerik Pavić“, zatim trijenalnu nagradu za najbolju knjigu u području znanosti i publicistike „Tomo Vereš“, a ovom prigodom najavljena je također trijenalna nagrada za najbolju knjigu pjesama koja će nositi naslov „Antun Gustav Matoš“; priređeno je desetak stručnih seminara hrvatskim udrugama kulture; održava, skupa s HNV-om, redovite susrete s hrvatskim udrugama kulture; potpisana su četiri sporazuma o međunarodnoj suradnji sa znanstvenim i kulturnim institucijama iz Republike Hrvatske i Republike Mađarske;inicirano je dobivanje besplatnih doktorskih studija na sveučilištima u Republici Hrvatskoj za pripadnike hrvatske zajednice iz Vojvodine; pružao je podršku udrugama kulture, i stručnu i finansijsku, u realizaciji većine kapitalnih projekata i najvažnijih manifestacija – „Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca“, „Biografski leksikon Hrvata istočnog Srijema“, zatim Smotra recitatora na hrvatskome, Dana Balinta Vujkova, Dana Matoša i Josipa Andrića, regionalnih smotri stvaralaštva, kao što su manifestacija „Srijemci Srijemu“ i „Šokci i baština“; ustrojen je prostor javnosti hrvatske kulture u Vojvodini putem internetskih stranica Zavoda, na kojima se mogu naći najvažnije informacije o kulturi, koje su za kratko vrijeme postale najposjećenije stranice na hrvatskome u Vojvodini, a do danas je zabilježeno više od 500.000 posjeta.

„Sve navedeno nastojali smo činiti pridržavajući se profesionalnih uzusa i standarda u radu, angažirajući

stručnjake i znalce u pojedinim područjima, pokušavajući tako afirmirati i izvrsnost među nama! To, međutim, ne znači da propusta i pogrešaka u našem radu nije bilo – naprotiv! Njih smo svjesni i nastojati ćemo ih svoditi na najmanju moguću mjeru...“, istaknuo je Žigmanov, te zahvalio „na očitovanoj spremnosti za suradnju u prvih pet godina rada! Hvala Vam za djelatnu podršku u našim nastojanjima! Hvala za strpljivost i razumijevanje glede po-duzimanih aktivnosti! Hvala i za oproštenje glede naših gdjekojih pogrešaka. Hvala Vam svima na svemu ne samo u moje ime nego i u ime djelatnika Zavoda! Sve troje smo i više nego svjesni da bismo bez vas bili ne samo siromašniji u učincima i proizvodima Zavoda, nego bi i kao osobe bili zakinutiji!“

Na koncu, Žigmanov je izrazio nadu u još bolju suradnju, „u nastavak stvaranja jednog pozitivnog, suradničkog i konstruktivnog ozračja u kulturi vojvođanskih Hrvata. Trebamo i ovom prigodom osvijestiti da, kada je rad u kulturi u pitanju, nema suvišnih – ima samo onih koji prihvaćaju, na temelju dakako vlastitih kompetencija i ovlasti, pravila zajedničkog, planskog i organiziranog djelovanja! U to ime i u takvoj nadi, još jednom velika hvala svima. Živjeli!“

U proteklih pet godina ovo je nažalost još uvijek jedina profesionalna ustanova u području kulture Hrvata u Vojvodini, rekao je ravnatelj Tomislav Žigmanov. Pokrajinski tajnik za kulturu i javno informiranje, Slaviša Grujić, zamijetio je kako je u ZKVH-u s raspoloživim sredstvima učinjeno i više od mogućnosti.

U prigodnom kulturno-umjetničkom programu proslave pete obljetnice rada Zavoda nastupili su Edi Tajm i Josip Dujić koji su na gajdama i tamburici odsvirali jednu narodnu skladbu, te Nevena Mlinko koja je pročitala ulomak iz autobiografije Antuna Gustava Matoša

„Najprije, ovdje je riječ o jednom doista ozbiljnom Zavodu i meni je zadovoljstvo s njima surađivati. Iznimno je dobra suradnja, projekte koje Zavod predlaže mi usvajamo i trudimo se pomoći s naše strane. Tako u proteklih pet godina vrijeme suradnje s g. Žigmanovim nemamo niti jedno pitanje koje ne možemo otvoriti i zatvoriti.“ Predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća dr. Slaven Bačić, u ime suosnivača je podsjetio kako nije bilo lako doći do trenutka utemeljenja Zavoda.

„Koliko je samo političke borbe bilo potrebno od strane DSHV-a s vladajućom strankom da se u vrijeme kada su se osnivali ostali manjinski zavodi za kulturu, osnuje i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Također, HNV je veoma tijesno surađivalo sa ZKVH u svakom pogledu, ne samo na obostranu korist, već i na korist cijele zajednice. I to ne samo subotičkih Hrvata već i u cijeloj Vojvodini, i šire.“

Ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Slovaka, Milina Sklabinska, ukazala je na potrebu još veće suradnje

među zavodima.

„Razvijamo se sličnim tempom, rekla bih. Sve što radimo u slovačkoj zajednici vidim da se radi i u hrvatskoj. Međusobno se savjetujemo primjerice o elektroničkom pohranjivanju dokumenata ili kada je riječ o projektu prezentacije kulture. Na neki se način dopunjujemo i rastemo i razvijamo se sličnim tempom.“

U prigodnom kulturno-umjetničkom programu proslave pete obljetnice rada Zavoda nastupili su Edi Tajm i Josip Dujić koji su na gajdama i tamburici odsvirali jednu narodnu skladbu, te Nevena Mlinko koja je pročitala ulomak iz autobiografije Antuna Gustava Matoša. Na koncu je povjesničarka umjetnosti, Ljubica Vuković Dulić, otvorila novi postav u prostorijama Zavoda – izložbu slika zavičajnih hrvatskih autora iz kolekcije pok. Đure Lončara.

Tekst: Siniša Jurić i Ljiljana Dulić Mészáros
Fotografije: Nada Sudarević

Oboležen nacionalni praznik Bunjevaca

Pričevremeni organ upravljanja Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine obeležio je u subotu, 22. februara, drugi u nizu nacionalni praznik Bunjevaca, „23. februar 2003. Dan osnivanja prvog Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine”.

Svečanost je održana u Velikoj većnici Gradske kuće u Subotici, na kojoj su, pored gostiju, predstavnika bunjevačkih institucija i članova POUNSBNM, prisustvovali i Muhedin Fijuljanin, državni sekretar Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Tomislav Veljković, zamenik gradonačelnika Subotice i Atila Maraton, pomoćnik glavnog i odgovornog urednika RT Vojvodine.

Cela svečanost bila je posvećena deci koja od uvođenja izbornog predmeta bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture u osnovne škole, izučavaju ovaj predmet. Predsednica POUNSBNM, mr Suzana Kujundžić Ostojić, predala je tom prilikom poklone đacima koji od početka uče bunjevački govor, kao i njihovim učiteljima, a prisutnima su se predstavili i pojedini đaci, među kojima su bile Bojana Savanov, koja je pročitala esej koji opisuje njena osećanja kad je u pitanju ovaj predmet, te Ivić Miljana koja je pročitala pesmu Alise Prćić pod nazivom Uzdajte se u nas mlade.

Da se u bunjevačku omladinu možemo uzdati pokazala je i familija Martinović iz Novog Žednika, kojoj je tom prilikom takođe dat poklon, kao bunjevačkoj familiji sa četvoro dece koja sva uče bunjevački.

Ceo program upotpunili su i članovi Kulturno–umetničkog društva Željezničara „Bratstvo”, odigravši nekoliko bunjevačkih igara.

OBELEŽEN DAN VELIKOG PRELA 2014. GODINE

Prelo zavejano snegom

U restoranu „Spartak S“ u nedelju, 2. februara, obeležen je jedan od nacionalnih praznika Bunjevaca, "Dan Velikog prela", u organizaciji Privremenog organa upravljanja Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine.

Ovogodišnje Prelo svojim prisustvom uveličali su gradonačelnik Subotice, Jene Maglai, predsednik Skupštine grada Subotice, prof. dr Radmilo Todosijević, zamenik gradonačelnika, Tomislav Veljković, te predstavnici Srpskog-kulturnog centra „Sveti Sava“, ali i drugi predstavnici institucija kulture iz Subotice. Usled nevremena koje je tih dana projurilo kroz našu ravnicu, na Prelo nisu stigli gosti iz Tavankuta, Bajmoka, Sombora, a opravdano nije bila prisutna ni mr Suzana Kujundžić Ostojić, predsednica Privremenog organa upravljanja NSBNM, te su goste kao domaćini dočekivali ostali članovi Privremenog organa.

Iako svoje poreklo prelo vodi iz kuća i porodica, ono je danas preraslo u društveni događaj, čemu je doprinos dala Pučka kasina još 1879. godine, kada je po prvi put prelo izašlo iz privatnih okvira i pretvorilo se u jednu društvenu manifestaciju

prelo izašlo iz privatnih okvira i pretvorilo se u jednu društvenu manifestaciju i kad su se po prvi put Bunjevci javno okupili u nameri da obeleže Marinsko prelo, tada nazvano Veliko prelo. Posle toga usledilo je organizovanje i drugih prela, a po uzoru na Marinsko i danas se održavaju prela.

– Dan Velikog prela je jedna manifestacija, a namerno kažem manifestacija, jer ima razlike između ovog i ostala tri nacionalna praznika Bunjevaca. Sa zadovoljstvom nastojimo da Dan Velikog prela održimo na ovaj način i da priuštimo našim Bunjevcima da prelo u pravom smislu i bude prelo, onako kako smo ga nasledili – rekao je Nikola Babić, domaćin i član POUNSBNM.

Od prvog javnog prela do danas prošlo je 118 godina. Na prvom prelu bilo je prisutno preko 1.500 gostiju, a danas je to skromnije. Međutim, imajući u vidu broj prela koja se u periodu oko Marin dana organizuju, kako u Subotici, tako i u okolini, ni ceo vek nije uspeo umanjiti značaj ove manifestacije kod Bunjevaca, koja je upravo iz tog razloga s pravom proglašena jednim od četiri nacionalna

Od prvog javnog prela do danas prošlo je 118 godina. Na prvom prelu bilo je prisutno preko 1.500 gostiju, a danas je to skromnije

Kako to običaj prela nalaže i ove godine predstavile su se kandidatkinje za izbor najlepše prelje

praznika Bunjevaca.

U okviru kulturno-umetničkog programa prisutnima su se predstavili članovi Kulturno-umetničkog društva „Bunjevka”, koji su za tu priliku pripremili prikaz običaja na prelu, a naravno ovaj deo nije mogao proći bez nazpoznatije pesme koja se peva na prelu i koja, slobodno možemo reći, predstavlja neslužbenu himnu prela "Kolo igra, tamburica svira", te "Velikog bunjevačkog kola".

Kako to običaj prela nalaže i ove godine predstavile su se kandidatkinje za izbor najlepše prelje. Glasovima prisut-

nih, čast da poneće titulu najlepše prelje imala je Danijela Gabrić ispred KUD „Bunjevka“. Za prvu pratilju proglašena je Tatjana Šota iz KUD „Aleksandrovo“, dok je titulu druge pratilje ponela Željana Kutnjac ispred KUDŽ „Bratstvo“.

Tokom večeri poslužena je tradicionalna krompirača i fanci. Geza Babijanović je pročitao par svojih bećaraca na temu prela, dok su za dobar štimung bili zaslужni tamburaši, predvođeni Antunom Letićem Nunetom, a nekoliko starih bunjevačkih pesama otpevala je i Tamara Babić. Na kraju programa izvučene su i tombole.

Konačno odobreno štampanje bunjevačkih udžbenika

Sedam godina dug put

Nakon uvođenja izbornog predmeta Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture u osnovne škole, sada već davne školske 2006/07. godine, odmah se započeo proces izrade udžbenika. Za te svrhe je prvi saziv BNS-a imenovao petočlani radni tim za izradu udžbenika. „Moja prva bunjevačka gramatika – Klupče“ je gramatički priručnik od I do IV razreda osnovne škole, na čijoj izradi su radile: mr Suzana Kujundžić Ostojić, Ruža Josić i Jadranka Tikvicki, „Bunjevačka čitanka“ za I i II razred bila je poverena Mirjani Savanov i Nevenki Bašić Palković, dok su „Priročnik za učitelje“ uradile Mirjana Savanov i Ruža Josić. Udžbenici su rađeni u saradnji i po standardima Zavoda za udžbenike u Novom Sadu, gde je urednica bila Jelica Nedić. Recenzenti udžbenika su: prof. dr Pavle Ilić, prof. dr Dragoljub Petrović i Karolina Gašparovski, dok je za gramatiku treći recenzent Nataša Dobrić.

U Zavodu je zbog pedagoške i metodičke prilagođenosti učenicima i njihovom što lakšem sticanju znanja određeno da će se u udžbenicima naći i cirilično pismo. Naime, deca koja uče bunjevački govor pohađaju osnovnu nastavu na srpskom jeziku, a latinično pismo usvajaju posle prvog polugodišta II razreda. Na ovaj način deci će biti omogućeno da prate udžbenike i da iz njih bez problema uče. Sva dalja građa u udžbenicima je na latiničnom pismu, kao što će biti i u udžbenicima koji slede posle ovih.

Praćenje svih zahteva Zavoda je oduzimalo najviše vremena, usklađivanje sa zakonima o izradi udžbenika, koji

Република Србија
Аутономна Покрајина Војводина
**Покрајински секретаријат за образовање,
управу и националне заједнице**
Булевар Михајла Пупина 16, 21000 Нови Сад
Т: +381 21 487 41 83
F: +381 21 557 074; 456 986
Ounz@vojvodina.gov.rs

БРОЈ: 128-61-222/2013-01

ДАТУМ: 29.01.2014.

На основу члана 33. став 1. тачка 20. Закона о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине ("Службени гласник РС", број 99/09, 67/2012 – Одлука Уставног суда ЈУз 353/2009), члана 102. став 3. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“ број 72/09, 52/11 и 55/13), члана 21., 23., 24. и 16. Закона о уебеницима и другим наставним средствима („Службени гласник РС“ број 72/09), члана 50. став 3. Покрајинске скupštinske одлуке о покрајинској управи („Службени лист АПВ“, бр. 40/2012 – пречишћен текст), покрајински секретар за образовање, управу и националне заједнице, донео је

РЕШЕЊЕ

I

ОДОБРАВА СЕ ЗА ИЗДАВАЊЕ И УПОТРЕБУ УЏБЕНИК «БУЊЕВАЧКА ЧИТАНКА», за први и други разред основне школе, аутора Миријане Саванов и Невенке Башић Палковић и рецензенти проф. др Павле Илић, проф. др Драгољуб Петровић и Каролина Гашпаровски, као уебеника за наставни предмет Буњевачки говор са елементима националне културе за први и други разред основне школе, писан ћириличним и латиничним писмом, на буњевачком говору, издавача ЈП Завод за уебенике, Београд, почев од школске 2014/2015. године.

su se menjali dosta često, što je sve zahtevalo konstantne promene i usaglašavanja. Posao težak, neizvestan, najpre jer se radilo bez ikakog primera iz sopstvene zajednice, jer svi udžbenici koji su ranije i postojali pedagoški i metodološki bili su prevaziđeni.

Krenulo se od samog početka, najpre od uvođenja standarda samog bunjevačkog govora, kako će se on pisati i primenjivati. Nakon toga, građa potrebna za udžbenike počela je rasti svakim novim brojem „Tandrčka“ dečijeg lista na bunjevačkom. Tako se u udžbenicima našlo samo bunjevačko jezičko i kulturno nasleđe, što svi autori sa ponosom ističu kao jednu od najvećih vrednosti.

POU BNS-a je prošlog meseca na sastanku Tima za obrazovanje odredio autore za ostale udžbenike koji su potrebni da bi se nastava na bunjevačkom ispratila do VIII razreda osnovne škole: – „Bunjevačka čitanka“ za III i IV Mirjana Savanov i Nevenka Bašić Palković – Gramatika i čitanka od V do VIII razreda Suzana Kujundžić Ostojić, Ruža Josić i Ana Popov. Svi se nadaju da će ovaj, ne baš mali deo posla oko udžbenika koji je ostao, biti urađen daleko brže i efikasnije nego što je to do sada bilo. Kada će udžbenici izaći iz štampe još uvek se ne zna, jer su za to potrebna materijalna sredstva, o kojima se dosad još nije raspravljalo, ali postoji nada da će i to biti ubrz.

Република Србија
Аутономна Покрајина Војводина
**Покрајински секретаријат за образовање,
управу и националне заједнице**
Булевар Михајла Пупина 16, 21000 Нови Сад
Т: +381 21 487 41 83
F: +381 21 557 074; 456 986
Ounz@vojvodina.gov.rs

БРОЈ: 128-61-222/2013-01

ДАТУМ: 29.01.2014.

На основу члана 33. став 1. тачка 20. Закона о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине ("Службени гласник РС", број 99/09, 67/2012 – Одлука Уставног суда ЈУз 353/2009), члана 102. став 3. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“ број 72/09, 52/11 и 55/13), члана 21., 23., 24. и 16. Закона о уебеницима и другим наставним средствима („Службени гласник РС“ број 72/09), члана 50. став 3. Покрајинске скupštinske одлуке о покрајинској управи („Службени лист АПВ“, бр. 40/2012 – пречишћен текст), покрајински секретар за образовање, управу и националне заједнице, донео је

РЕШЕЊЕ

I

ОДОБРАВА СЕ ЗА ИЗДАВАЊЕ И УПОТРЕБУ УЏБЕНИК «КЛУПЧЕ – моја прва буњевачка граматика», од првог до четвртог разреда основне школе, аутора Сузане Куйунџић Остојић, Руже Јосић и Јадранке Тиквицки и рецензенти проф. др Павла Илића, проф. др Драгољуба Петровића и Наташе Добрић, као уебеника за наставни предмет Буњевачки говор са елементима националне културе од првог до четвртог разреда основне школе, писан ћириличним и латиничним писмом, на буњевачком говору, издавача ЈП Завод за уебенике, Београд, почев од школске 2014/2015. године.

II

Izložba u Novom Sadu

Životni ciklus i praznici kod Jevreja

Poneki od hiljade godina starih običaja i propisa utkanih u jevrejsku tradiciju doživeli su afirmaciju tek u XXI veku

Piše: Ljiljana Lepuša

U Novom Sadu, u Muzeju Vojvodine, 12. februara upriličen je izuzetan kulturni događaj koji je privukao mnoge Novosađane i članove jevrejske opštine tog grada. U organizaciji Jevrejske opštine Pančevo, organizovana je izložba "Životni ciklus i praznici kod Jevreja".

Hol u kojem je održana izložba bio je prepun. Posetioci su mogli videti i panoe sa slikama koje su govorile o najvažnijim trenucima u životu Jevreja, kao što su rođenje, venčanje, praznici, i niz predmeta poput menora, hanukija, svitaka Tore, Talmud, prekrivač za halu (hleb koji se jede na Šabat - p.a.)... Izložbu je propratio prigodan katalog.

Nakon ceremonije otvaranja, u kojoj je prisutne pozdravila, direktorka Muzeja Ozer Agneš, kraće predavanje održao je rabin Srbije, Isak Asiel. On je govorio o životu Jevreja, o njihovim vekovnim običajima, sa povremenim osvrtima na neke od njih duboko utkane u našu tradiciju, danas prihvaćenim i u nejеврејском okruženju, o verskim

Rabi Akiva je tvrdio da su ljudska dela lepša od Božijih upoređujući pšenicu i hleb, lan i odelo itd. Obrezivanjem se usavršava Božje delo tj. priroda, taj čin je upoređen sa metodom obrade zlata

propisima, koje je svaki Jevrejin dužan da poštuje, iako se neretko nalaze u sukobu sa savremenim pogledima.

Za mnoge od tih propisa i zapovesti, pojasnio je, postoje logična objašnjenja i njihova celishodnost je savremenom čoveku očigledna, ali postoje i oni propisi kojih se mora pridržavati i kada nisu sasvim jasni, zato što se nalaze u Tori, predatoj Jevrejima od Boga. Tako je rabin posvetio dosta vremena govoreći i o obrezivanju, odnosno, odbrani tog čina od nekih savremenih protivnika u Evropi.

Za ilustraciju se poslužio rečima rabi Akive iz razgovora koje je pre pogubljenja vodio sa svojim tamničarem Rimljaninom. Rabi Akiva je tvrdio da su ljudska dela lepša od Božijih upoređujući pšenicu i hleb, lan i odelo itd. Obrezivanjem se usavršava Božje delo tj. priroda, taj čin je upoređen sa metodom obrade zlata.

Biblijska ideja je stvaranje društvene hijerarhije koja je horizontalna, nasuprot one vertikalne kakva je postojala u tadašnjem Egiptu. Jedna od odlika jevrejskih sveštenika

Nakon ceremonije otvaranja, u kojoj je prisutne pozdravila direktorka Muzeja Ozer Agneš, kraće predavanje održao je rabin Srbije Isak Asiel

Zanimljivo je i da su neki od propisa, koji hiljadama godina regulišu odnos bračnih partnera u jevrejskoj tradiciji, doživeli afirmaciju u savremenom porodičnom zakonodavstvu XXI veka, na primer „ketuba“, koju danas poznajemo kao bračni ugovor

Sinagoga je ne samo sveto mesto nego i učilište – rabin Srbije Isak Asiel

toga vremena je da su bili pismeni, pa tako na jednom mestu stoji zapisano da će jevrejsko društvo biti carstvo svešteničko, društvo pismenih ljudi. Otuda u hebrejskom ima samo 27 slovnih znakova koje je mnogo lakše naučiti od komplikovanih hijeroglifa. To govori o ideji demokratizacije znanja, njegovoj širokoj dostupnosti. Sinagoga je, podsetio je rabin, ne samo sveto mesto nego i učilište, a rabin je pre svega učitelj.

Izrečeno je mnogo interesantnih podataka o konceptu Boga u judaizmu, o Avramu i precima, izlasku iz Egipta, načinu života. Slušaocima, koji su predavanje pratili bez daha, svakako je bilo zanimljivo da čuju i jevrejska pogleda na brak i ulogu žene, način obavljanja venčanja i njegovo objašnjenje u Bibliji. U Midrašu je propisan odnos muža i žene iz kojeg se vidi da žena nije podređena, kao što je to slučaj u patrijarhalnom društvu

u patrijarhalnom društvu.

Umesto toga postoji među supružnicima prijateljski, ravnopravan, odnos, u kojem je čoveku zabranjeno da ženu tuče ili ozledi. Posebno se, dakle, vodi računa o dostojanstvu žene. Zanimljivo je i da su neki od propisa, koji hiljadama godina regulišu odnos bračnih partnera u jevrejskoj tradiciji, doživeli afirmaciju u savremenom porodičnom zakonodavstvu XXI veka, na primer „ketuba“, koju danas poznajemo kao bračni

ugovor.

U ime Jevrejske opštine Novi Sad, članica Izvršnog odbora Edita Jankov, zahvalila je rabinu, Muzeju Vojvodine i Jevrejskoj opštini Pančevo, na organizaciji ovog kulturnog događaja.

U hebrejskom ima samo 27 slovnih znakova koje je mnogo lakše naučiti od komplikovanih hijeroglifa. To govori o ideji demokratizacije znanja, njegovoj širokoj dostupnosti

Promocija u Zemunu

Knjiga "Holokaust u Jugoslaviji" predstavljena nastavnicima

U okviru obeležavanja Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta Jevrejska opština Zemun održala je promociju knjige „Holokaust u Jugoslaviji“ za nastavno osoblje Osnovne škole „Svetozar Miletić“.

Miroljub Mosurović, direktor „majke“ svih škola u Zemunu, stare 286 godina, bio je domaćin nekolicini autora ove značajne publikacije. Urednik izdanja Nenad Fogel, predstavio je nastavnom osoblju ugledne autore koji su sarađivali na projektu: profesorku dr Oliveru Milosavljević sa Filozofskog fakulteta u Beogradu, naučnu saradnicu Instituta za noviju istoriju dr Olgu Manojlović Pintar i Aleksandra Nećaka, člana upravnog odbora Muzeja žrtava genocida.

U okviru jednog školskog časa, „od zvona do zvona“, au-

Danas, zbog jačanja desnice, nacizma, fašizma, ksenofobije i netolerancije, kada više nema savremenika tih događaja, ili ih ima sasvim malo, neophodno je stalno i iznova podsećati na strašnu sudbinu Jevreja

tori su govorili o značaju stalnog podsećanja na jedinstveni događaj u istoriji čovečanstva, organizovano državno ubijanje širom Evrope šest miliona Jevreja tokom Drugog svetskog rata, koji danas znamo kao Holokaust. Profesorka Milosavljević istakla je da pre trideset-četrdeset godina nije bilo potrebe da se održavaju ovakvi skupovi jer su u to vreme još bili živi odgovorni za smrt miliona nevinih, preživeli kao i oni koji su sve to gledali sa strane. Tada je bilo dovoljno organizovati komemoracije jer nije bilo dileme da li su nacizam i fašizam poraženi.

Danas, zbog jačanja desnice, nacizma, fašizma, ksenofobije i netolerancije, kada više nema savremenika tih događaja, ili ih ima sasvim malo, neophodno je stalno i iznova podsećati na strašnu sudbinu Jevreja. U protivnom, sasvim je moguće da nam se danas ili sutra tako nešto ponovi. Doktorka Manojlović Pintar pokušala je da na

U okviru jednog školskog časa, „od zvona do zvona“, autori su govorili o značaju stalnog podsećanja na jedinstveni događaj u istoriji čovečanstva, organizovano državno ubijanje širom Evrope šest miliona Jevreja tokom Drugog svetskog rata

Nastavnici OŠ „Svetozar Miletić“ pažljivo su pratili izlaganje Holokaust se ne sme zaboraviti

primeru svog školskog deteta, kome je na leđima jakne drug iscrtao kukasti krst, uputi nastavnike u to kako da objasne deci, koja tek stasavaju, pravo značenja tog simbola.

Aleksandar Nećak je nastavnike upoznao sa priznanjem „pravednik među narodima“, koje država Izrael dodeljuje onima koji su tokom Drugog svetskog rata spasavali Jevreje. Apelovao je da se tim ljudima, građanima Srbije svih nacionalnosti, mora stalno odavati priznanje zbog njihove hrabrosti.

- Srbija – rekao je - mora da se ponosi sa svojih 130 pravednika i da ih uvek i stalno spominje, podiže im spomenike, dodeljuje nazive ulica, trgova i institucija. Samo tako će svetu pokazati da poštuje najhrabrije među svojim građanima.

Odjavno zvono školskog časa uskratilo je mogućnost nastavnicima da postave dodatna pitanja gostima. Jevrejska opština Zemun poklonila je 40 primeraka knjige školskoj biblioteci u nadi da će pomoći nastavnicima i učenicima u osvetljavanju ovog, po svemu najmračnijeg, razdoblja u istoriji ljudskog društva i steknu nova saznanja o odgovornima za stradanje Jevreja u Jugoslaviji.

Jevrejin u okupiranom Beogradu za vreme Drugog svetskog rata, morao je nositi oznaku na ruci.

Archiv. Bild 101-185-01 12-35
Neubauer / April 1941

Aktivan mesec u Bujanovcu

Direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije, Suzana Paunović, je sa svojim saradnicima posetila opštinu Bujanovac. Tom prilikom se direktorka kancelarije, zajedno sa predsednikom Koordinacionog tela Vlade Republike Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa, Zoranom Stankovićem, sastala u prostorijama Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine sa predsednikom nacionalnog saveta Galipom Bećirijem, gde je razgovarano o postignutim rezultatima Saveta, kao i daljoj saradnji Kancelarije za ljudska i manjinska prava sa predstvincima albanske nacionalne zajednice.

Potom je Paunović učestvovala u javnoj tribini „Srbija na putu ka Evropskoj uniji“, koju organizuje Koordinaciono telo Vlade Republike Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa i Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji u saradnji sa opština Bujanovac i Programom evropskog

partnerstva sa opštinama – EU Progres (Bujanovac, Dom kulture „Vuk Karadžić“ – velika sala).

Pored Paunović i Stankovića, na tribini su učestvovali i šef Delegacije EU u Srbiji, Majkl Devenport, zamenik direktora Kancelarije za evropske integracije Vlade Srbije, Srđan Majstorović, predsednik opštine Bujanovac, Nagip Arifi, predsednik Nacionalnog saveta Albanaca, Galip Bećiri, predsednik Komisije za praćenje bezvizonog režima putovanja sa EU, Nenad Banović, i predsednik organizacije „Omladinski forum za edukaciju Roma“, Kenan Rašitović.

Direktorka Kancelarije je govorila o standardima koje treba dostići u zaštiti ljudskih i manjinskih prava u procesu pregovora o članstvu u EU, kao i o tome šta su pokazala iskustva drugih zemalja, kada je reč o značaju EU integracija za unapređenje zaštite ljudskih i manjinskih prava. Takođe se razgovaralo o rezultatima postignutim u primeni Strategije za unapređenje položaja Roma.

Nezadovoljstvo zbog odluke Ustavnog suda

Predsednik Albanskog Nacionalnog Saveta, Galip Bećiri, uputio je pismo predsedniku Koordinacije Nacionalnih saveta nacionalnih manjina i predsedniku Bugarskog nacionalnog saveta, Zoranu Petrovu, i direktorki Kancelarije za ljudska i manjinska prava, Suzani Paunović, u kome izražava nezadovoljstvo zbog odluke Ustavnog suda kojom su osporene pojedine odredbe nacionalnih savjeta nacionalnih manjina i traži hitno zakazivanje sjednice Koordinacije nacionalnih saveta i hitan prijem kod direktorke Kancelarije, Suzane Paunović.

U pismu se navodi, između ostalog, da: „Ustavni sud je proglašio protivustavnim neke odredbe tih članova. Neke od ukinutih odredbi su jemčile kolektivna prava nacionalnih manjina koja je Nacionalni savet albanske nacionalne

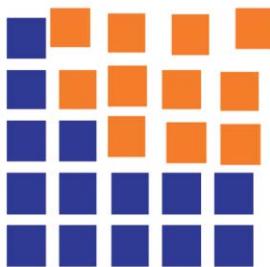
manjine u proteklim godinama zakonito uživao i koristio, to jest sa Odlukom Ustavnog suda smenjen je ustavom garantovani dostignuti nivo manjinskih prava, ukinuta su stečena kolektivna prava Albanaca u Srbiji.

Nacionalni savet albanske nacionalne manjine izražava nezadovoljstvo zbog odluke Ustavnog suda Srbije, koji je osporio zakonske odredbe koje se odnose na prenos osnivačkih prava nad obrazovno-vaspitnim ustanovama u kojima se nastava izvodi iključivo na jeziku nacionalnih manjina, ustanovama kulture čija je osnovna delatnost očuvanje i razvijanje kulture nacionalne manjine, te ustanovama koje obavljaju javno informisanje isključivo na manjinskom jeziku.

Ustavni sud je ovim postupkom učinio da se manjinski narodi u centralnoj Srbiji, a posebno Albanci, dodatno dovode u nejednak položaj i izlazu daljnoj institucionalnoj diskriminaciji u odnosu na manjinske nacionalne zajednice u Vojvodini, jer je Sud posebno naglasio da se utvrđivanjem neustavnosti navedene odredbe ne dovodi u pitanje do sada izvršen prenos osnivačkih prava na pojedinim javnim glasilima, obrazovno-vaspitnim ustanovama i institucijama kulture.

Sa novonastalom situacijom, prinuđeni smo da obavestimo i sve međunarodne relevantne institucije, jer smatramo da pitanje ljudskih i manjinskih prava nije samo pitanje unutrašnjeg uređenja države nego međunarodno usaglašenih standarda ljudskih i manjinskih prava“ kaže u dopisu potpisani od predsednika Albanskog nacionalnog saveta, Galip Bećiri.

Centar za istraživanja migracija
Center for Migration Studies

Publikaciju finansijski podržava Ambasada Sjedinjenih Američkih Država iz Beograda i misija OEBS u Srbiji.
Mišljenja objavljena u biltenu ne predstavljaju nužno zvanične stavove Vlada i organizacija
koje finansiraju ovaj projekat.